

Tilastotoimen kehitys

1979

HELSINKI 1979

**Selvitys valtion tilastotoimen kehityksestä
verrattuna valtion tilastotoimen
kehittämisohjelmaan vuosille
1978 – 1982**

Tilastokeskus

311.312(480)

TILASTOKESKUS

sinki 20.12.1979

N:o TK/30/204/79

Viite

Valtiovarainministeriö

PL 286

00171 HELSINKI 17

Asia Kertomus valtion tilastotoimen
kehityksestä 1979

Tilastokeskus lähettää asetuksen 1 §:ssä tarkoitetun kertomuksen valtion tilastotoimen kehityksestä ja esittää, että valtiovarainministeriö ryhtyisi kertomuksessa esitettyihin toimenpiteisiin.

Kertomus on käsitelty ja hyväksytty Tilastokeskuksen johtokunnan kokouksessa 20.12.1979.

Kertomus on laadittu pitäen lähtökohtina valtioneuvoston vahvistamia valtion tilastotoimen kehittämisohjelmia. Pääpaino tarkastelussa on vuosiksi 1978-1982 vahvistetussa ohjelmassa.

Tilastokeskus on koonnut kertomuksen tiedot valtion koko tilastotoimen kehittämis- ja valvontatyön yhteydessä. Tilastokeskusta koskevat tiedot perustuvat viraston toiminta- ja taloussuunnitelmaan vuosille 1981-1984. Muiden viranomaisten osalta tiedot perustuvat näiden kanssa käytyihin tilastotoimen kehitystä koskeviin keskusteluihin.

Tilastokeskuksen käsityksen mukaan asetuksessa virastolle annettu tehtävä "laatia vuosittain kertomus valtion tilastotoimen kehityksestä" vaatii selvennystä. Vuosittain laadittava asiakirja on sisällöltään ja luonteeltaan sellainen asiakirja, jonka nimeksi parhaiten sopisi 'selvitys', koska se kuvaa asiakirjan sisältöä paremmin kuin sana kertomus. Asiakirjan nimenmuutos ei Tilastokeskuksen mielestä edellytä virastosta annetun asetuksen muuttamista pelkästään tämän asian vuoksi. Tilastokeskus esittää, että asiakirjan nimenmuutos otettaisiin huomioon silloin, kun asetusta uudistetaan ja muutetaan myös muilta osin. Tilastokeskus on siirtynyt nimeen selvitys jo oheisena lähetettävässä vuoden 1979 kertomuksessa.

Tilastoneuvostoa on pyydetty antamaan lausunto kertomuksesta 31.1.1980 mennessä. Tilastoja laativille viranomaisille kertomus lähetetään tiedoksi.

Ylijohtaja

Vt. osastopäällikkö

Olavi E. Niitamo
Olavi E. Niitamo

Tapio Leppo
Tapio Leppo

TILASTOTOIMEN KEHITYS 1979

Sisällysluettelo	Sivu
I. Johdanto	1
II. Tilastotoimen kehittämisen yleiset suuntaviivat .	2
III. Eri tilastoryhmien kehittäminen	14
IV. Tilastotoimen kustannukset	31
V. Kehittämisohjelman toteuttamisen suunnittelu ja seuranta	34
VI. Yhteenveto toimenpide-ehdotuksista	36

I JOHDANTO

Selvitys on laadittu pitäen lähtökohtina valtioneuvoston vahvistamia valtion tilastotoimen kehittämisohjelmia. Pääpaino tarkastelussa on vuosiksi 1978-1982 vahvistetussa ohjelmassa.

Valtion tilastotoimen kehittämisohjelmamenettelyä muutettiin 15.7.1977 annetulla asetuksella siten, että kehittämisohjelma laaditaan joka kolmas vuosi ja kertomus valtion tilastotoimen kehityksestä laaditaan vuosittain.

Selvitys valtion tilastotoimen kehityksestä on kolmas uudistetun menetelyn mukainen suunnitteluasiakirja. Selvitys on kuitenkin luonteeltaan poikkeuksellinen, koska sitä laadittaessa valtion koko tilastotoimen kehittämisohjelmamenettelyn uudistaminen on vielä kesken. Selvitys on pyritty laatimaan edellisvuotisia kokonaisvaltaisemmaksi ottamalla huomioon edellisistä kertomuksista saadut huomautukset. Kehittämisohjelman toteutumisen arvioinnissa on otettu huomioon ohjelmaa toteuttavat hankkeet sekä merkittävät poikkeamat. Esitetyissä toimenpide-ehdotuksissa on otettu huomioon, että vahvistettu kehittämisohjelma on vuodelta 1977, minkä jälkeen on tilastotoimessa käynnistetty myös uusia hankkeita sekä se, että itse seurantamenettelyä täytyy kehittää. Selvitys noudattaa rakenteeltaan kehittämisohjelman sekä edellisten kertomusten jaottelua. Selvityksen pääosan muodostavat luvut 2-4, joissa tarkastellaan tilastotoimen kehittämisen yleisiä suuntaviivoja ja kustannuksia sekä kehittämistä tilastohankkeittain.

Tilastokeskus on koonnut selvityksen tiedot tilastotoimen hankkeiden ja kustannusten osalta valtion koko tilastotoimen kehittämis- ja valvontatyön yhteydessä. Tilastokeskusta koskevat tiedot perustuvat viraston toiminta- ja taloussuunnitelmaan vuosille 1981-1984. Muiden viranomaisten salta tiedot perustuvat näiden kanssa käytyihin tilastotoimen kehitystä koskeviin keskusteluihin.

Luku 5 Kehittämishojelman toteuttamisen suunnittelu ja seuranta perustuu uudistetun valtion tilastotoimen kehittämishojelman mukaiseen selvitykseen. Suunnitelmien mukaan seuraava kehittämishojelma laaditaan vuonna 1980 maaliskuussa. Tilastokeskus ottaa mielellään vastaan sekä ohjelma-menettelyn uudistamista että itse ohjelmaa koskevia näkemyksiä ja huomautuksia.

Selvityksessä esitetään toimenpide-ehdotuksia, jotka koskevat nykyisten suunnitelmien muuttamista tai täsmentämistä. TK:n mielestä kiireellisimmät toimenpide-ehdotukset on koottu luvun VI yhteenvetoon.

II. TILASTOTOIMEN KEHITTÄMISEN YLEISET SUUNTAVIIVAT

Kehittämisen painopisteet

Valtion tilastotoimen kehittämisen yleiset tavoitteet ovat pysyneet 1970-luvulla samoina. Ensimmäinen valtion tilastotoimen kehittämishojelma laadittiin vuosille 1973-1977. Tuorein valtioneuvoston vahvistama valtion tilastotoimen kehittämishojelma on vuodelta 1977 ja laadittu vuosille 1978-1982. Kehittämistyön painopiste on 1970-luvulla pääasiassa ollut tietosisällön laajentamisessa.

Ohjelmakauden aikana on edelleen kehitetty toimeentuloa ja elinolosuhteita koskevia tilastoja. Esimerkkeinä näistä voidaan mainita tuloja ja tulonjakoa, asumista, työllisyyttä, terveyttä ja koulutusta koskevat tilastot. Taloudellisen toiminnan kuvaamista on tehostettu parantamalla taloustilastojen laatutasoa. Esimerkkeinä näistä voidaan mainita kansantalouden tilinpito sekä hinta- ja volyyymi-indeksit. Ympäristötilastojen kehittäminen on keskittynyt koordinointiin.

Seuraavassa esitettävät määrälliset tiedot tilastotoimen kehityksestä ovat varsin puutteellisia. Hankkeiden rajaaminen ja määrittely yksittäisiksi, toisistaan erillään oleviksi kehittämishankkeiksi ja niiden lukumäärätietojen esittäminen ei anna oikeata kuvaa arvioitaessa kehittämishojelman toteutumista. Tilastokeskus pyrki kehittämään määrällistä kuvausta koordinoituihin toimintansa yhteydessä, mutta tässä selvityksessä joudutaan kuitenkin esittämään pelkästään lukumäärätietoja hankkeista, joiden toteuttaminen vaatii hyvin erisuuruisia resursseja.

Vuosille 1978-1982 vahvistettu ohjelma sisältää kaikkiaan n. 120 hanketta, joista n. parikymmentä on sellaista, jotka ovat olleet mukana ensimmäisestä kehittämisohjelmasta lähtien. Valtaosa näistä hankkeista toteutetaan ohjelmakauden loppuun mennessä. Yhteenvedona tilastotoimen kehityksestä ohjelmakausien aikana voidaan todeta, että sisällölliset kehittämiselle asetetut tavoitteet sekä tietosisällön laajennuksien että laadun parantamisen suhteen on saavutettu melko hyvin.

Tarkasteltaessa kehitystä kulumassa olevalla ohjelmakaudella voidaan todeta koordinoituintoiminnan yhteydessä kerättyjen tiedostojen avulla seuraavia seikkoja. Tiedosto sisältää tietoja runsaasta sadasta kehittämishankkeesta, joista n. puolet on Tilastokeskuksen hankkeita. Kaikista hankkeista vajaa kolmannes koskee uuden tilaston perustamista ja muut vanhan tilaston uudistamista. Kehittämisohjelmassa mainituista hankkeista osa on jo toteutettu ja n. 2/3:aa toteutetaan parhaillaan. Tilastokeskuksen hankkeista voidaan todeta, että runsaan kolmanneksen toteuttamista ei ole vielä aloitettu, mutta ne sisältyvät kuitenkin Tilastokeskuksen toiminta- ja taloussuunnitelmaan vuosille 81-84. Luonteenomaista meillä on oleville vanhojen tilastojen uudistamishankkeille on se, että sekä tietosisällön että tuotantomenetelmän uudistaminen on kehittämiskohteena n. 2/3:ssa kaikista hankkeista. Tietosisällön laajentaminen on kuitenkin kohteena ainoastaan n. kolmanneksessa kaikista hankkeista. Tarkasteltaessa koko tilastotoimen kaikkia kehittämishankkeita yksityiskohtaisemmin ei merkittäviä eroja ilmene mm. sellaisten kehittämiskohteiden välillä kuin oikea-aikaisuus, luotettavuus, käyttöönsaattamismuoto, jalostusaste, yhte-neväisyys, tekninen joustavuus, alueellisuus. Pikemminkin voidaan todeta, että uudistettaessa vanhaa tilastoa pyrkimyksenä näyttää olevan tilaston kokonaisuudistus.

Verrattaessa olemassa olevia kehittämishankkeita 1970-luvun alun hankkeisiin on havaittavissa jonkinlaista siirtymistä uusien tilastojen tietosisällön kehittämisestä tilastojen tuotantomenetelmien ja tietojen yhtenäisyyden kehittämiseen. Tietoja ei ole mahdollista esittää tilastoryhmittäin ja koko tilastotoimen tasollakin niitä on pidettävä vain suuntaa-antavina. Huomionarvoisin seikka tilastotoimen kehittämisen yleisissä suuntaviivoissa on energian käyttöä kuvaavien tietojen tarpeen kasvu. Energiatilastot ovatkin ehkä kehittämisohjelmakauden merkittävin lisäys tilastotoimen sisällöllisen kehittämisen painopisteissä.

Julkisen talouden menojen kasvulle asetettujen rajoitusten johdosta vuosien 1978-82 kehittämisohjelma ei sisältänyt merkittäviä uusia hankkeita. Toisaalta 70-luvun loppupuolella tapahtuneet yhteiskunnalliset muutokset ovat synnyttäneet uusia tietotarpeita. Yleisesti voidaan todeta, että tilastotoimen joustavuutta yhteiskunnan uusien tietotarpeiden tyydyttämiseksi tulee parantaa. Selvityksen kolmannessa luvussa on erikseen tarkasteltu ns. uusia hankkeita, joita on kaikkiaan 24 kpl.

Uusien hankkeiden sisäinen ja keskinäinen yhteensovittaminen on ollut hyvin vaikeata aikana, jolloin ollaan siirtymässä uuteen ohjelmamenettelyyn. TK kehittää tilastojen tarveselvitysten menetelmiä osallistuen samalla aktiivisesti myös YK:n toimesta käynnistettyyn tilastotoimen painopistealueiden määrittämistyöhön. Suunnitelmiin sisältyvätkin kesken suunnittelukauden esiin tulleiden uusien hankkeiden kiireellisyys vaikeuttaa joissakin tapauksissa tarpeettomasti tavanomaista normaalia tilastotuotantoa.

Tietojen käyttöönsaattaminen

Ohjelmakaudella tilastoviranomaisten selvitys- ja tiedonantovalmiutta on parannettu. Osa tilastollisista selvityksistä ja tutkimuksista on luonteeltaan sellaisia, että ne suoritetaan maksullisena tietopalveluna. Tilastokeskuksen maksullisen tietopalvelun merkitys tietojen välittämisessä käyttäjille on kasvanut ja tulee kasvamaan. Kun mahdollisuudet tällaiseen palveluun ovat parantuneet, on syytä esittää julkaisuissa vain tiedot, joilla on monia käyttäjiä ja tyydyttää muut tarpeet tietopalvelulla. Julkaisutoiminnassa periaatteena on laatia normaalituotannossa tulosteet keskeisistä tiedoista, jotka hyödyttävät mahdollisimman monia tietojen käyttäjiä. Tällöin yksittäisiä tiedonkäyttäjiä palvelevat tilastolliset erityisselvitykset tehdään maksullisena tietopalveluna. Tietojen käyttäjät ovat esittäneet huomautuksia Tilastokeskuksen asemaan maksullisten tietopalvelujen tuottajana. Huomautusten johdosta tilastoviranomaisten tulisi kiinnittää huomiota selvityksivalmiuden parantamiseen.

Tilastokeskuksen pitkän tähtäyksen suunnittelussa tilastotietojen käyttäjille välttämisen parantamiseen on kiinnitetty erityistä huomiota. Osa

kehittämishankkeista on aloitettu jo vuonna 1979. Lisäksi Tilastokeskus selvittää, miten tilastotietojen käyttäjien näkemykset voidaan ottaa parhaiten huomioon. Esimerkiksi selvitetään tilastoneuvoston, jossa on edustettuina tilastotietojen tärkeimmät käyttäjät, mahdollisuudet osallistaa tilastotietojen käyttöönsaattamisen tarkoituksenmukaisen kehittämissuunnitelman laatimiseen.

Tilastotietojen käyttöönsaattamisen tehostaminen on ollut pyrkimyksenä kaikissa valtion tilastotoimen kehittämisohjelmissä. Ohjelmakaudelle 1974-1978 vahvistetussa kehittämisohjelmassa asetettiin ensimmäisen kerran tavoitteeksi tilastoalan keskuskirjaston muodostaminen Tilastokeskukseen. Hanke sisältyy jokaiseen tämän jälkeen vahvistettuun kehittämisohjelmaan. Tilastokeskus ei kykene viemään hanketta loppuun ohjelmakauden aikana. Tilastoneuvoston asettama informaatio- ja dokumentaatiojaosto selvitti 1975 Tilastokeskuksen kirjaston toimintaa ja laati kehittämissuunnitelmat tilastotoimen tietokeskuksen muodostamiseksi.

Tilastokeskuksen kirjastolla on nykyisin parhaat edellytykset toimia tilastotoimen tietokeskuksena sekä tietoaaineistonsa laajuuden että oleellisesti parannettujen yleisten toimintaedellytysten vuoksi. Ongelmana on aineiston käyttökelpoisuus ja sen käyttöön saattaminen. Tehokkaan toiminnan edellytyksenä on aineiston systemaattinen dokumentointi ja säilyttäminen, kauko- ja informaatiopalvelun kehittäminen. Tilastoneuvoston jaoston ehdotuksena oli keskuskirjastosuunnitelman toteutuksen aloittaminen dokumentointijärjestelmän luomisella. Ehdotuksien toteuttamista on kuitenkin hidastanut se, että Tilastokeskus ei ole voinut osoittaa henkilöresursseja hankkeeseen. Tilastokeskuksen talous- ja toimintasuunnitelmissä sekä tulo- ja menoarvioesityksissä hankkeen aiheuttamia resurssilisäyksiä on tarkasteltu viraston koko toiminnan yhteydessä yhdessä tilastojen tuotantoon liittyvien hankkeiden kanssa. Kertaluonteisen hankkeen mahdollisimman pikainen toteuttaminen on perusteltua tilastotoimen tuotteiden käyttöönsaattamisen tehostamisella ja parantamisella. Keskuskirjastona Tilastokeskuksen kirjasto palvelisi nykyistä paremmin tilastotietojen tietokeskuksena tutkimusta, suunnittelua, päätöksentekoa ja opiskelijoita. Tietojen käyttäjille hakemistot olemassa olevista tilastotiedoista osaltaan estäisivät tarpeetonta tiedonkeruuta, johon VM:n järjestelyosaston selvityksissäkin on kiinnitetty erityistä huomiota. Tilastokeskus selvittää mahdollisuudet toteuttaa keskuskirjastohanketta kehittämisohjelmakaudella.

Johtavien tilastomaiden kehityksestä voidaan päätellä että tilastotietokannat tulevat olemaan tilastoprosessien entistä tärkeämpi lopputuote tietojenkäsittelytekniikan kehittyessä. Myös TK:n pitkän tähtäimen suunnittelussa on korostettu tilastotietokantojen kehittämistarvetta. Tilastokeskus tulee kehittämisohjelmakaudella ottamaan tiedonhallinnan yhdeksi tuotantomenetelmien kehittämistyön painopisteeksi. Tuotannon ja tietojen käyttöönsaattamisen tehokkuutta parannetaan kehittämällä mm. alueellisia aggregaattitietoja sisältäviä tietokantoja.

VM:n tilastotietokantaryhmä ehdottaa loppuraportissaan (31.10.1979), että TK jatkaisi aikasarjatietokannan kehittämistä. Alussa kanta sisältäisi noin 2500 kokonaistaloudellisessa analyysissä tarvittavaa aikasarjaa ja palvelisi lähinnä kokonaistaloudellisen päätöksenteon valmistelijoita. TK asettaa tämän aikasarjatietokannan kehittämisen ensisijaiseksi tietokantahankkeeksi ja pyrkii toteuttamaan hankkeen resurssisiirtojen avulla siten, että tietokanta olisi suppeana käytettävissä vuoden 1980 loppupuolella.

Luokitukset

Tilastoissa sovellettavien käsitteiden, luokitteluiden ja tunnusjärjestelmien merkitys on kasvanut kehittämis- ja yhtenäistämistyön yhdeksi tärkeimmäksi painopisteeksi. Jatkuvasti lisääntyvät hallinnolliset tietoaaineistot korostavat työn tärkeyttä sekä näiden tietojen käytön että tuotannon rationalisoinnin kannalta. Kehittämismahdollisuuksien ja asetettujen tavoitteiden suhteen tilannetta valtion koko tilastotuotannossa ei Tilastokeskuksen näkemysten mukaan voida pitää tyydyttävänä. Kehittämis- ja valvontatehtävän tehostaminen nykyisestään edellyttää pidemmällä tähtäyksellä koordinoitui-
edellytysten parantamista valtion tilastotoimintaa koskevien säännösten uudistamisella. Tilastokeskuksen tehtävänä on sille annetun lain mukaan mm. vahvistaa valtion toimista laadittavissa tilastoissa sovellettavat tunnusjärjestelmät. Tilastotoimen kehittämistyön kannalta tärkein tunnusjärjestelmä on tällä hetkellä liike- ja yhteisötunnus. Tunnukset tuottava liike- ja yhteisörekisterin kehittämishanke on aloitettu valtiovarainministeriön asettamassa ryhmässä v. 1976. Tilastokeskuksen mielestä valtiovarainministeriön tulisi nopeuttaa rekisterin käyttöönsaattamista, koska tunnuksen avulla voitaisiin parantaa tilastotoimen ja hallinnollisten tietoaaineistojen yhteiskäyttöä, tehokkuutta sekä tietojen luotettavuutta.

Valtioneuvoston päätöksen (7.9.1977) mukaisesti valtiovarainministeriö voi vahvistaa virastojen ja laitosten noudatettavaksi mm. käsitteitä, määritelmiä ja tunnuksia koskevia valtionhallinnon standardeja. Osa Tilastokeskuksen laatimista käsitteistöistä ja luokituksista lienee sellaisenaan vahvistettavissa valtionhallinnon standardeiksi. Valtioneuvoston vahvistamissa kehittämisohjelmissa tavoitteeksi on asetettu tilastoissa sovellettavien alueluokitusten yhtenäistäminen siten, että ensisijaisesti käytettäisiin läänin-, kunta- ja seutukaava-aluejakoa. Milloin tilastoissa kuitenkin käytetään jotakin muuta alueluokitusta, tiedot tulisi pyrkiä tuottamaan myös kunta- tai läänijaon mukaisesti.

TK selvittää yhdessä VM:n kanssa, voidaanko valtioneuvoston päätösta (7.9.1977) valtionhallinnon sisäisten standardien vahvistamisesta VM:n toimesta soveltaa esimerkiksi mainittuihin alueluokituksiin.

Valtionhallinnon sisäisten standardien vahvistamismenettelyä voidaan Tilastokeskuksen käsityksen mukaan käyttää hyväksi myös pyrittäessä yhtenäistämään julkisen hallinnon toiminnan ja talouden suunnittelussa ja seurannassa käytettäviä luokituksia. Julkisen talouden luokituslautakunnan valmistelemissa suosituksissa tulisi pyrkiä soveltamaan myös kuntien viranomaisten sekä julkisoikeudellisten laitosten ja yhtymien tietotutannossa kehittämisohjelman periaatteiden mukaisesti. Tällä menettelyllä parannettaisiin tilastojen perustietojen saantimahdollisuuksia ja luotettavuutta sekä pienennettäisiin tietojen hankinnan yhteiskunnallisia kustannuksia. Lisäksi TK:n mielestä tulisi selvittää, voitaisiinko esimerkiksi valtionapuseräysten uusimisen yhteydessä nykyistä paremmin ottaa huomioon myös tilastotoimen perustietotarpeet ja sovellettavat luokitukset.

Tilastojen valmistumisnopeus

Kaikkien kehittämisohjelmakausien aikana on pyritty kiinnittämään erityistä huomiota tilastojen valmistumisnopeuden lisäämiseen. Toimenpiteet nopeuden parantamiseksi tulisi kohdistaa tilastotuotannon eri vaiheisiin. Taloudellista toimintaa vuotta lyhyemmällä ajanjaksolla kuvaavien tilastojen on katsottu palvelevan ensisijaisesti suhdannepolitiikan harjoittamista. Näiden suhdannetilastojen nopeus riippuu oleellisesti perustietojen saannista. Nykyisin useimpien suhdannetilastojen perustietojen

saanti pääosin perustuu lakiin vuodelta 1954 eräiden tietojen antamisesta virallista tilastoa varten. Lain mukaan vuotta lyhyempänä aikana harjoitusta toiminnasta on virallista tilastoa varten tarpeelliset tiedot toimitettava viimeistään kysymyksessä olevan toiminta-ajan päättymistä seuraavan kuukauden aikana. Tiedonantovelvollisuutta ei voida kuitenkaan soveltaa kaikkiin suhdannetilastoihin, koska kaikki valtion toimesta tuotettavat suhdannetilastot eivät ole virallisia tilastoja nykyisten säännöksiin mukaan. Tilastokeskuksen mielestä suhdannetilastojen perustietojen saannin nopeus on varmistettava säännöksissä. Toteuttaminen on kytkettävä tilastotoimen säännösten uusimiseen. Koska tilastotoimen yhtenä päämääränä on tulevaisuudessa käyttää muiden viranomaisten toimesta kerättyjä hallinnollisia tietoaaineistoja, tulisi Tilastokeskuksen mielestä niitä koskevissa säännöksissä ottaa huomioon mahdollisimman yksityiskohtaisesti myös tilastotuotannon asettamat ajoitusvaatimukset.

Suhdannetilastojen laadintavaiheeseen valtion tilastotoimessa on kohdistettu ja kohdistetaan tuotantomenetelmien kehittämistoimenpiteitä. Muun muassa TK:n toiminta- ja taloussuunnitelmassa suunnittelukauden 1981-84 toimintojen kehittämisen painopiste on tilastotuotannon nopeuden parantamisessa. Näillä tuotantomenetelmien kehittämishankkeilla ei kuitenkaan ole saavutettavissa koko tilastojen laadintavaiheen merkittävää nopeutumista. Laadintavaiheen oleellinen nopeuttaminen nykyisestään edellyttäisi voimakasta henkilöressurssien keskittämistä erityisesti suhdannetilastoihin. Ilman lisäresursseja tämä toimenpide merkitsisi kuitenkin muiden tilastojen valmistumisen voimakasta hidastumista. Koko tilastotoimen ja tietojen käyttöönsaattamisen kannalta tätä ei ole katsottu tarkoituksenmukaiseksi; painopistettä siirretään kuitenkin jonkin verran vuositilastoista lyhyemmän aikavälin tilastoihin.

Suhdannetilastojen käyttöönsaattamista voitaisiin nopeuttaa myös kohdistamalla toimenpiteitä tilastojen julkaisuvaiheen eri osatehtävien parempaan sopeuttamiseen toisiinta. Kuukausittain ilmestyvä Tilastokatsauksia on mm. suhdannetilastojen kokoomajulkaisu, jonka painatukseen käytettiin vuonna 1979 noin kolme viikkoa.

Vuositilastojen ennakkotietojen nopeuttamiseksi toimenpiteet ovat kohdistettavissa kaikkiin tuotantovaiheisiin. Tilastokeskuksen toiminta- ja taloussuunnitelmassa pyritään nopeutta parantamaan tärkeimmille tilastoille asetettavien kiinteiden nopeustavoitteiden avulla, jotka nykyistä paremmin mahdollistavat myös painatuksen huomattavan nopeuttamisen.

Tietojen moninkertainen keruu

Tilastotoimen tavoitteena on ollut moninkertaisen tietojenkeruun välttäminen käyttämällä mahdollisimman paljon hyväksi valtion viranomaisten muussa tarkoituksessa hankkimia tietoja. Tilastokeskus on laatinut kehittämissuunnitelmassa mainitun hallinnollisten tietoaaineistojen ja rekistereiden hyväksikäyttöä koskevan periaatemuistion. Selvityksen mukaan tilastotuotantoon soveltuvista 154:stä valtionhallinnon rekisteristä ja tietoaaineistosta hyödynnetään eriasteisesti 77:ää. Lisäksi suunnittelun kohteena on 33:n rekisterin tai aineiston hyödynnettävyyden selvittäminen. Aineistojen hyödynnettävyyssasteen nostamista käytännössä ovat vaikeuttaneet edellä mainitun tunnusjärjestelmän (LYR) kehittämishankkeen hidas eteneminen sekä tilastotoimen nykyisen lainsäädännön puutteellisuudet. Suunnittelukauden kuluessa tietojen antovelvollisuutta ja tietojen salassapitoa koskeva lainsäädäntö on tarkoitus uudistaa vahvistetun kehittämissuunnitelman mukaisesti. Uudistusta valmistellaan tilastoneuvostossa, jonka tarkoituksena on saada ehdotus valmiiksi alkuvuodesta 1980. Erityisesti yrityksiin kohdistuva julkisen hallinnon tietojenkeruu on tietojenantajien mielestä ongelma, joka vaatisi toimenpiteitä yritysten tiedonantotaakan vähentämiseksi. Julkisen hallinnon tietojärjestelmien kehittämissuunnitelmien mukaan yritysten tiedonantotaakka tulee 1980-luvulla kasvamaan, mikäli ei kyetä siirtymään kerättyjen tietojen yhteiskäyttöön eri viranomaisten kesken. Yhteiskäytön tärkeimpiä edellytyksiä ovat yhdisteltävissä olevat tunnukset, käsitteet ja luokitukset sekä eri viranomaisten välisen tiedonsiirron mahdollistava lainsäädäntö.

Tilastokeskuksen käsityksen mukaan valtion koko tilastotoimen tarkoituksenmukaisen kehittämisen kannalta tulisi harkita laaja-alaisen toimikunnan tai komitean asettamista käsittelemään julkisen hallinnon tietojen keruuta, käsittelyä, siirtoa ja käyttöönsaattamisongelmia. Tilastokeskus on ryhtynyt valmisteleviin toimenpiteisiin v. 79, jotta v. 80 tulo- ja menoarvioesityksessä mainittu määräraha "etenkin elinkeinoelämän kannalta huomattavaa

työpanosta vaativien tiedontuotantotehtävien kehittämiseksi hallinnollisesti nykyistä kevyemmiksi" voitaisiin tehokkaasti ohjata tähän käyttöön ottaen huomioon tilastojen tietosisällölliset näkökohdat.

Tilastotoimen organisaatio

Valtion tilastotoimen organisaatio on pysynyt muuttumattomana koko 1970-luvun ajan. Organisaation yleisperiaatteena on ollut se, että valtion tilastotuotanto tapahtuu Tilastokeskuksessa, ellei tätä tehtävää joiltakin osin ole annettu muille viranomaisille. Kuitenkin ne tilastot, jotka koskevat ensisijaisesti jonkin viraston tai laitoksen toimintaa ja joita käyttää pääasiallisesti ao. virasto tai laitos itse tai joiden perustaneisto syntyy laitoksen hallintotoiminnan yhteydessä, voidaan tuottaa kysymyksessä olevassa virastossa tai laitoksessa. Valtion koko tilastotuotannon koordinointi, ohjaus ja valvontavelvollisuus on ollut Tilastokeskuksella. Valtion eri viranomaisten toimesta on kehitetty tietoa-aineistoja, jotka sisältävät tietoja erilaisista yhteiskuntaoloista. Tilastokeskus ei ole kyennyt riittävän tehokkaasti koordinoimaan tapahtunutta tietotuotannon kehitystä valtionhallinnossa. Koordinointi on perustunut pääsääntöisesti Tilastokeskuksesta annettuun lakiin, jonka mukaan Tilastokeskus on oikeutettu saamaan tilastoja laativilta valtion viranomaisilta valtion tilastotoimen kehittämistä ja valvontaa varten tarpeelliset tiedot. Valtion muita viranomaisia koskevissa säännöksissä tilastotoiminta ei ole huomioitu siten, että koordinoinnille olisi riittävän hyvät edellytykset. Koordinoinnin piiriin kuuluu n. 50 valtion viranomaista, joista n. 15 laatii tilastoa Suomen virallinen tilasto (SVT) -sarjaan ja loput muita tilastoja tai ylläpitävät rekistereitä, joita tilastotoimi käyttää tilastojen laadinnassa hyväksi. Näistä viranomaisista vain n. 25:n kohdalla on säännöksissä maininta tilastointitehtävistä ja virallisen tilaston laadintatehtävästä on maininta vain kolmen viranomaisen kohdalla, jotka ovat maatilahallitus, merenkulkuhallitus ja sosiaalhallitus. Valtion viranomaisten kehittäessä tietoa-aineistoja, jotka pääasiallisesti palvelevat viraston tai laitoksen omaa toimintaa, niiden itsensä harkittavaksi on jäänyt se, voitaisiinko tietoja käyttää myös tilastotoimessa tai voitaisiinko tietojen käyttökelpoisuutta parantaa muihin tietoihin yhdisteltävissä olevilla luokituksilla tai tunnuksilla.

Toisaalta tilastotoimen koordinoimista ei ole laajennettu koskemaan viranomaisia, jotka ovat aloittaneet tilastotietojen tuottamisen tai joiden tiedontuotanto on luonteeltaan muuttunut säännölliseksi tärkeitä yhteiskuntailmiöitä kuvaavaksi tilastotuotannoksi. Koordinointitoimintaa tulisi tehostaa myös tilastotoimen ulkopuolisten viranomaisten kohdalla, joilla on hallussaan rekistereitä tai muita laajoja tietoaaineistoja, jotta tietoaaineistojen tilastollista hyväksikäyttöä voitaisiin edistää. Tällaisia virastoja ja laitoksia ovat mm. elinkeinohallitus, Matkailun edistämiskeskus, oikeusministeriö, verohallitus ja Väestörekisterikeskus. Näiden lisäksi on vielä joukko julkisoikeudellisia yhteisöjä, jotka laativat ja julkaisevat säännöllisesti tilastoja ilmiöistä, joita valtion tilastotoimen piiriin luetuissa tilastoissa ei kuvata juuri lainkaan. Esimerkteinä voidaan mainita kansaneläkelaitos, Suomen Pankki, Oy Alko Ab ja Oy Yleisradio Ab. Tilastokeskus esittää, että säännösten uudistamisen yhteydessä kiinnitettäisiin huomiota myös koordinoimismahdollisuuksien laajentamiseen nykyisestä.

Tilastokeskuksen mielestä tilastotointia koskevien säännösten perusteellinen kokonaisuudistuksen valmistelu tulisi aloittaa yhteistyössä VM:n ja TK:n kesken kehittämisohjelmakauden loppupuolella. Uudistuksen tavoitteena tulisi olla valtion tilastotoimen koordinoitiedellytysten sekä tilastotietojen käyttöönsaattamisen parantaminen. Eri säännöksien uudistustarvetta harkittaessa tulisi tarkastella valtion viranomaisten tietoaaineistojen suhdetta tilastotoimeen perustietojen yhdisteltävyyden ja laadun sekä tietojen käyttöönsaattamisen kannalta. Kokonaisuudistuksen valmistelun aloittaminen ei saisi kuitenkaan tarpeettomasti hidastaa jo tehtyjen Tilastokeskuksesta annetun lain muutosehdotusten käsittelyä.

Kun tietojenkäsittelyn tekniset edellytykset ovat tehneet mahdolliseksi erilaisten hallinnollisten tietoaaineistojen kehittämisen, niin valtion tilastotoimen tehtävät ja asema suhteessa muuhun tietotuotantoon ovat hämärtyneet. Suomen virallisen tilaston aseman selkiyttämistä valtion tilastotoimessa tulee TK:n käsityksen mukaan harkita kehitettäessä valtion tilastotointia.

Nykyisten säännösten voimassa ollessa koordinoititiedellytyksiä voidaan parantaa tehostamalla tiedotustoimintaa. Tilastokeskuksen asetuksen mukaan tilastotoimen koordinoititiedellytykset ovat olemassa; asetus Tilastokeskuksesta 5.2.1971 4 § " ... Milloin on suunnitteilla uusi rekisteri tai muu tietoaaineisto tähi entisen rekisterin taikka tietoaaineiston muuttaminen, tulee asianomaisen valtion viranomaiset pyytää Tilastokeskuksen lausunto jo suunnittelun alkuvaiheessa. Milloin kysymyksessä on tilastojen laatimisen kannalta tärkeän rekisterin tai muun tietoaaineiston perustaminen taikka muuttaminen, tulee Tilastokeskukselle varata mahdollisuus osallistua suunnittelutyöhön." Tilastokeskus pyrkii tehostamaan toimintatehtäviään, jotta valtion viranomaiset pyytäisivät Tilastokeskuksen lausuntoa.

Tilastokeskuksen haastattelijaorganisaation käyttöä perustietojen keräyksessä tehostetaan ja sen käyttöastetta lisätään. Riittävän pitkäjänteisen toiminnan varmistamiseksi tämän organisaation työssä virasto on laatinut haastattelututkimusohjelman lähivuodeksi. TK selvittää haastattelijaorganisaation käyttömahdollisuudet tilastotoimen joustavuuden kehittämisessä mm. uusien tilastotietojen nopeana tuotantotapana sekä valtionhallinnon suorittamien kyselytutkimuksien tulosten vertailtavuuden ja laadun parantamiseksi.

TK kiinnittää valtion tilastotoimen muun valvonta- ja ohjaustyön ohessa huomiota myös työn yleiseen järkevöittämiseen. TK kohdentaa kehittämisohjelmakaudella nykyistä enemmän resursseja vuodesta -80 lähtien tilastotoimen koordinointiin; tällä kaikella pyritään TK:n aseman selkiyttämiseen valtion tilastotoimessa, koordinoitimahdollisuuksien lisäämiseen, tiedonkeruun päällekkäisyyksien poistamiseen sekä tilastollisten menetelmien kehittämiseen. TK on myös käynnistänyt yhteistyömahdollisuuksien kartoituksen valtiontalouden tarkastusviraston kanssa. Hankkeella pyritään selvittämään tarkastusviraston tarkoituksenmukaisuustarkistuksien ja Tilastokeskuksen valvontatehtävien eri näkökohtia ja mahdollisuuksia.

Henkilöstöpolitiikka

Tilastotoimessa kuten valtionhallinnossa yleensäkin henkilöstöhallinto tukee varsinaisten tehtävien suorittamista turvaamalla valtionhallinnon toiminta- ja kehittämisedellytyksiä. Henkilöstöpolitiikka toteutuu tilastoja laativien valtion viranomaisten omista toiminnoista. Valtioneuvoston päätös 15.11.1979 henkilöstöpoliittisten ohjelmien valmistelusta valtion virastoissa luo pohjan yhtenäisen, mutta eri virastojen oloihin sopeutetun henkilöstöpolitiikan kehittämiseksi. TK palvelee mahdollisuuksiensa puitteissa muitakin tilastovirastoja antamalla tilastotoimintaa palvelevaa täydennyskoulutusta.

TK on 1979 alussa vahvistanut virastossa noudatettavaksi henkilöstöpoliittiset tavoitteet ja periaatteet sekä asettanut viraston johdosta ja henkilökunnasta koostuvan toimikunnan seuraamaan ohjelman toteutumista ja käsittelemään sen toteuttamistoimenpiteitä.

Valtiontalouden tilanteen ja toimintansa tehostamisen johdosta virasto pyrkii toteuttamaan KTS-kauden keskeiset kehittämishankkeet pääasiassa supistamalla vähemmän tärkeätä toimintaa ja rationalisoimalla toimintoja. Supistamis- ja rationalisointitoimenpiteillä pyritään vapauttamaan henkilöitä ja toimia koko viraston kannalta tärkeisiin uusiin tehtäviin. Rationalisointitoimenpiteet merkitsevät etupäässä tehtävien uudelleenryhmittämisestä ja kokoamista henkilöstöpoliittisen ohjelman periaatteiden mukaisesti nykyistä tarkoituksenmukaisemmiksi ja miellekkäämmiksi työkokonaisuuksiksi.

Kansainvälinen tilastoyhteistyö

Kansainvälisen tilastoyhteistyön hyväksikäyttäminen on olennainen osa tilastotoimen kehittämistä. Tilastokeskuksella ei ole säännöllisesti vuosittain kerättyjä tietoja valtion eri tilastoviranomaisten harjoittaman yhteistyön muodoista ja määristä. Pääosin tässä esitettävät tiedot perustuvat TK:n yhteistyön kehittämistä kartoittaneen työryhmän työhön vuodelta 1976. Yhteistyö keskittyy lähinnä mukanaoloon YK:n ja sen alajärjestöjen toiminnoissa, joiden tavoitteena on tilastojen vertailukelpoisuuden ja

jäsenmaiden tilastotuotannon kehittäminen. OECD:n kautta harjoitetaan kehittämisyhteistyötä sellaisilla tilastoaloilla, joilla toiminta YK:n piirissä on vähäistä. Pohjoismaiden välisellä yhteistyöllä parannetaan tietojen vertailtavuutta muun muassa luokituksia ja laadintamenetelmiä yhteinäistämällä sekä nimenomaan hyödynnetään tilastojen kehittämis- ja uudistustyössä eri pohjoismaissa jo hankitut kokemukset. Lisäksi TK:lla on erillisen sopimuksen puitteissa harjoitettavaa tilastollista yhteistyötä SEV:in tilastosihteeristön kanssa. Koko kansainvälisen tilastoyhteistyön kustannukset olivat karkeasti arvioituna 1976 noin kolme prosenttia TK:n kokonaismenoista huolimatta yhteistyön tärkeästä merkityksestä tilastotoimelle.

Huolimatta kv-yhteistyön merkityksen kasvusta TK:n tiedossa ei ole minkään tilastoviranomaisen kohdalla olennaista resurssien lisäämistä kehittämisohjelmakaudella. TK:n käsityksen mukaan kansainvälisiin tilastokyselyihin vastaaminen valtionhallinnossa tulisi ohjata tapahtuvaksi TK:n kautta virastolle asetuksessa annetun ohjaus- ja valvontatehtävän mahdollistamiseksi myös tältä osin. TK ehdottaa myös tämän asian huomioon ottamista säännösten uusimistehtävässä. Lisäksi on otettava huomioon että kv-järjestöt tulevat pyrkimään keskitettyyn tilastotietojen vaihtoon konekielisessä muodossa.

Tilastokeskus selvittää mahdollisuudet hankkia kehittämisohjelmakaudella kansainvälisten järjestöjen (lähinnä OECD:n ja IMF:n) tilastotietoja konekielisenä valtionhallinnon käyttöön.

III ERI TILASTORYHMIEN KEHITTÄMINEN

Tässä luvussa tarkastellaan yksittäisiä tilastoja ja hankkeita valtion tilastotoimen kehittämisohjelman toteuttamisen kannalta. Tilastoryhmittely noudattaa kehittämisohjelman rakennetta. Kukin tilastoryhmä on edelleen jaettu kolmeen osaan, jossa

- A) esitetään kehittämisohjelman kannalta merkittäviä toteutuneita tai käyntiin lähteneitä hankkeita; yhteensä 39 kpl.
- B) esitetään keskeiset kehittämisohjelman toteuttamista vaarantavat ongelmat; yhteensä 25 kpl.

* Tähdellä merkityt hankkeet raportoitiin myös vuoden 1978 kertomuksessa poikkeama hankkeina; yhteensä 8 kpl.

C) esitetään uusia hankkeita, jotka ovat tulleet Tilastokeskuksen suunnitteluosaston tietoon koordinoititoimen yhteydessä ja niiden tarkemmat kuvaukset ovat olemassa hanketiedostossa; yhteensä 24 kpl.

Poikkeamaraportti muodostuu tämän luvun B- ja C- hankkeista ja niiden yhteydessä esitetyistä toimenpide-ehdotuksista.

1. Väestö- ja sosiaali-tilastojärjestelmä.

A

- Kansainvälisessä tilastoyhteistyössä on tavoitteeksi asetettu sellaisen väestö- ja sosiaali-tilastojen kehikon luominen, jossa pääpaino on tilastojen yhtenäistämällä ja tätä palvelevien käsitteiden ja luokitusten kehittämällä. Tilastokeskuksessa on kehitetty väestö- ja sosiaali-tilastoja yhtenäistäviä luokituksia. Yhteistyössä eri viranomaisten ja tutkimuslaitosten kanssa on laadittu elinolosuhteita kuvaava tilastollinen vuosikirja (vuonna 1977; seuraava aloitetaan 1980) sekä suoritettu väestön elinolosuhteita kartoittava haastattelututkimus (vuonna 1979; ks. kohta 13).

2. Väestö

A.

- Väestön keskusrekisterin käyttöä henkilötilastojen perusaineistona on kehitetty siten, että sekä ennako- että lopulliset tilastot väestömuutoksista ja väestörakenteesta laaditaan väestön keskusrekisterin perusteella. Rekisterin pohjalta on myös aloitettu perherakennetta kuvaavien tilastojen laatiminen. Rekisterin käyttöä väestöä kuvaavien tilastojen laatimisessa kehitetään edelleen yhteistyössä Väestörekisterikeskuksen kanssa.
- Tilastokeskus on laatinut demografisen väestöennusteen useiden vaihtoehtojen mukaan ja valmistelut uuden ennusteen laatimiseksi on aloitettu.

B.

- Tilastokeskus supistaa väestörakenteen ja väestömuutostekijöiden kehitystä ja alueellisia eroja koskevia selvityksiä.

C.

- Muuttoliikkeen syitä koskeva haastattelututkimus suoritetaan yhteistyössä työvoimaministeriön kanssa. Tutkimus aloitettiin v. 1979 ja saatetaan loppuun v. 1980. Hanke sisältyi vv. 1977-81 kehittämisohjelmaan ja on haastattelututkimusten kehittämisohjelman mukainen.

.. Työvoima ja työolot

A.

- Tilastokeskus uudistaa työvoimatiedustelun tuotantojärjestelmän muuttamalla sen osittain kuukausihaastattelupohjalle tilastojen luotettavuuden parantamiseksi. Työvoimatiedustelu ja työvoimatutkimus yhdistetään samalla. Uusia tilastoja tuotetaan asteittain v:sta 82 lähtien. Työvoimatiedustelun uudistus kuukausihaastattelupohjalle tulee luomaan huomattavasti nykyistä paremmat mahdollisuudet väestön elinolosuhteita kuvaavien haastattelujen suorittamiselle.
- Työvoimaministeriö jatkaa työnvälitystilaston uudistamista työvoimahal-
linnon tietojärjestelmän osana luomalla avoimien työpaikkojen ja työnha-
kijoiden rekisterit.
- Sijoittumistilaston kehittäminen päättyy vuonna 1980 ja tämän jälkeen ti-
lastoa aletaan laatia joka toinen vuosi.

B.

- * Avoimia työpaikkoja koskeva tilasto; Suunnittelun aloittaminen Tilasto-
keskuksen toimesta on siirretty kts-kauden ulkopuolelle. Työvoimaminis-
teriö perustaa avoimia työpaikkoja koskevan rekisterin, joka sisältää
työnvälitykseen ilmoitetut avoimet työpaikat ja kehittää tältä pohjalta
avoimia työpaikkoja koskevaa tilastoa.

.. Terveys

C.

- Lääkintöhallituksen toimeksiannosta on Tilastokeskus vuonna 1979 suoritta-
nut kaksi tupakointia, ravinto- ja aborttitietoutta kuvaavaa haastatte-
lututkimusta

- Tilastokeskus ja lääkintöhallitus selvittävät terveyskäyttäytymistä kuvaavien tilastotietojen tarvetta, organisointia ja mittausmenetelmiä.

5. Koulutus

A.

- Tilastokeskus jatkaa perus- ja oppikoulutilastojen kehittämistä kouluhallituksen peruskoulun ja lukion tietosysteemin uudistuksen pohjalta.
- Korkeakouluopiskelijarekisterin tietojen esikäsittely on siirretty korkeakouluihin perustettujen hallinnollisten rekisterien sitä mukaa kun niitä on perustettu.
- Tutkintorekisterin peittävyyttä parannetaan vuodesta 1981 lähtien.

B.

- * Aikuiskoulutustilaston suunnittelu on käynnistynyt vuonna 1979. Aikuiskoulutusta koskeva haastatteluihin perustuva kertatutkimus toteutetaan vuonna 1980. Tilastokeskus ryhtyy aikuiskoulutustilaston tuottamiseen vaiheittain ohjelmakauden lopussa talous- ja toimintasuunnitelman mukaisesti; poikkeamahanke 78-kertomuksessa.
- * Koulutuskustannustilastoa tuotetaan kokeiluluonteisesti ohjelmakaudella; poikkeamahanke 78-kertomuksessa.
- Opettajatilastojen kehittäminen on viivästynyt hallinnollisten rekisterien arvioitua hitaamman kehittämisen myötä.
- Keskeisten oppilas- ja opettajarakennetilastojen tuottaminen siirtyy ohjelmakauden ulkopuolelle. Koko oppilaitosmuotoista koulutusjärjestelmää koskeva oppilaiden ikärakennetilasto laaditaan vuodelta 1978.

C.

- Keskiasteen koulu-uudistuksen seurauksena ohjelmakaudella aloitetaan ammatillisten oppilaitosten tilaston uudistus.

- Tilastokeskuksen, opetusministeriön, kouluhallituksen ja ammattikasvatushallituksen välisellä yhteistyöllä kehitetään opetushallinnon tietoa-aineistojen tilastollista hyväksikäyttöä.

7. Kulttuuri, vapaa-aika ja ajankäyttö

A.

- Vuonna 1979 suoritetuille haastatteluille perustuva koko 10-64 vuotiasta väestöä koskeva ajankäyttötutkimus valmistuu vuoden 1980 loppuun mennessä.

B.

- Tilastokeskuksen KTS 81-84 sisältää hankkeen seuraavan kulttuuritilaston tuottamiseen vuonna 1983. Tilastokeskuksen suunnitelmissa ei kuitenkaan ole hanketta kulttuuritilastojärjestelmän kehittämiseksi, joista on tulossa UNESCON kansainvälinen suositus. Tilastokeskus aikoo kuitenkin muuttaa toimintasuunnitelmiaan siten, että ainakin kulttuuritilastojen edellyttämien luokitussuosituksien suunnittelu voidaan aloittaa v. 1979 yhteistyössä opetusministeriön kanssa. Tilastokeskus pyrkii myös osaltaan toimenpiteisiin, joilla kulttuuritilastojen tietotarpeet otettaisiin huomioon valmisteltaessa kunnallista kulttuurilakia. Tilastokeskuksen käsityksen mukaan kulttuuritilastojen perusaineisto voitaisiin osittain hankkia kulttuuritoimen hallinnollisista tiedoista meneillään olevan kulttuurihallinnon uudistussuunnitelmien toteuduttua. Menettelyllä voitaisiin välttää kunnilta kerättävien tietojen lisäämistä. Tilaston perusaineiston keruu yhdistettäisiin hallinnollisten tietoa-aineistojen yhteyteen.

C.

- Opetusministeriössä on perustettu valtakunnallinen liikuntapaikkarekisteri, jonka soveltuvuus kulttuuria ja vapaa-aikaa kuvaavien tilastojen laadintaan tulee selvittää Tilastokeskuksen toimesta.
- Kirjastokustannusten seurantajärjestelmää suunnitellaan opetusministeriössä. Tilastokeskuksen tulee selvittää järjestelmän soveltuvuus kulttuuri-, ajankäyttö- jne. tilastojen laadintaan.

8. Sosiaalipalvelut

A.

- Sosiaalihuollon toimintayksiköiden asiakkaita koskeva yhtenäinen tilasto on tavoitteena kaikkien sosiaalipalvelutilastojen kohdalla kuten vammais- huollon, kasvatustilastojen, päihteiden väärinkäyttäjää koskevan tilaston ja lastensuojelutilaston kohdalla. Päihteiden väärinkäyttäjää koskevan tilaston uudistus on toteutumassa hallinnollisen tiedonkeruun lomakeuudistuksen myötä, kehitysvammaisia koskeva rekisteri on perusteilla ja tiedot kehitysvammaisten avohuollosta tuotetaan tietosisällöltään entistä laajempaan. Kasvatustilastojen toiminnasta on suunnitella vastaavanlainen yhtenäinen tietojärjestelmä kuin mielenterveyspoliklinikoiden toiminnasta.

B.

- Lastensuojelutilaston asiakastilaston uudistaminen on siirtynyt lastensuojelulain uudistuksen siirryttyä.
- Sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelua ja valtionosuuksia koskevan lainsäädännön uudistamishankkeen vaikutuksia valtion tilastotoimeen ei ole toistaiseksi ollut mahdollisuutta arvioida.

9. Oikeus

B.

- Oikeustilastojen kokonaisuudistus jatkuu oikeus- ja poliisihallinnon tietojärjestelmän hidastuneen aikataulun mukaisesti. Poliisin tietoon tullutta rikollisuutta kuvaavan tilaston osalta uudistus ei toteudu kehittämisohjelmakauden aikana.

C.

- Vuonna 1980 suoritetaan haastattelututkimus väkivaltarikosten ja tapaturmien uhreista yhteistyössä oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen kanssa. Hanke toteuttaa OECD:n turvallisuusindikaattorihjelmaa. Hanke sisältyi 1976-80 kehittämisohjelmaan ja on haastattelututkimusten kehittämisohjelman mukainen.

11. Asuminen

A.

- Tilastokeskus suunnittelee ja alkaa laatia asumisoloja ja asuntokantaa kuvaavia tilastoja vuoden 1980 väestö- ja asuntolaskennan yhteydessä perustettavan rakennus- ja huoneistorekisterin pohjalta.

- Sekä vuosittaisen että neljännesvuosittaisen vuokratilaston kehittämishanke toteutetaan ohjelmakaudella. Vuokrahuoneistojen otos poimitaan VRK:n rakennus- ja huoneistorekisteristä vuonna 1981.

B.

- * Rakennus- ja huoneistorekisteriin perustuvan asunto-oloja ja asuntokantaa kuvaavan jatkuvan tilaston laadinnan aloittaminen siirtyy ohjelmakauden ulkopuolelle. Hanketta ei voida nopeuttaa, koska se riippuu rekisterin perustamisesta. Tilastokeskuksessa hankkeen toteuttamiseen liitetty laadintaedellytyksiin tähtäävä organisaation kehittämishanke, jossa selvitetään uusien elinolosuhde- ja ympäristötilastojen tarkoituksenmukaisin laadintaorganisaatio; poikkeamahanke 78-kertomuksessa.

12. Kotitalouksien tulot, kulutus ja varallisuus

A.

- Sosiaalihuolto on uudistanut huoltoapu- ja lapsilisätilaston ja elätustukitilaston uudistusta ollaan toteuttamassa. Tavoitteena on yhtenäistää toimeentuloturvatilastot siten, että eri toimeentuloturvamuto- ja saaneista perheistä voidaan tuottaa yhtenäisiä tilastoja.
- Yhteistyö verohallituksen kanssa; Tilastokeskus jatkaa yhteistyötä verohallituksen kanssa tavoitteena verotusaineistojen nykyistä tehokkaampi hyödyntäminen tilastotuotannossa. Erityisesti yhteistyön tavoitteena on tällöin parantaa Tilastokeskuksen yritysrekisterin nopeutta, kattavuutta sekä vähentää tiedonantotaakkaa. Lisäksi selvitetään mahdollisuudet hyödyntää veronkantouudistuksen yhteydessä syntyviä valvonta-aineistoja tilastotuotannon eri ilmiöalueilla.

- Tilastokeskus on aloittanut vuosittaisen uuden tulonjakotilaston laadinnan v. 1979.
- Tilastokeskus on suorittanut palkansaajien yleisen ansiotasoindeksin uudistuksen. Uudistettu indeksi (1975=100) julkaistaan neljännesvuosittain. Tässä yhteydessä on uudistettu myös sopimuspalkkaindeksi, jonka perusajan kohta on 1975 ensimmäinen neljännes. Tilastokeskus jatkaa edelleen ansiotasoindeksin kokonaisuudistusta.

13. Muut elinolosuhteita koskevat tietoaaineistot

A.

- Vuoden 1980 väestö- ja asuntolaskenta toimeenpannaan pääpiirteissään perinteisen muotoisena tietojenkeruutavaltaan käyttäen entistä enemmän hyväksi hallinnollisia rekistereitä. Laskennan yhteydessä kerätään perustiedot myös Väestörekisterikeskukseen perustettavaa Rakennus- ja huoneistorekisteriä varten.
- Useisiin väestö- ja sosiaali-tilastojen kehikon lohkoihin liittyvä ensimmäinen väestön elinolosuhteita kartoittava haastattelututkimus valmistui vuoden 1979 aikana. Elinolosuhdetiedustelujen kehittämistä jatketaan ohjelmakauden päätyttyä.

B.

- Tilastokeskus selvittää yhteistyössä tietojen käyttäjien kanssa laajojen tietoaaineistojen, kuten väestö- ja asuntolaskennan ja rakennus- ja huoneistorekisterin sisältämien alueellisten tietojen käyttöönsaattamistavan ottaen huomioon käyttäjien tietotarpeet.

C.

- Vuonna 1980 aloitetaan yksinomaan hallinnollisiin tietoaaineistoihin perustuvan väestölaskennan suunnittelu. Hanke vaikuttaa osittain vuoden 1985 asunto- ja elinkeinotutkimukseen ja kokonaan vuoden 1990 väestölaskentaan. Hanke on riippuvainen valtionhallinnon rekistereiden kehityksestä.
- Tilastokeskus on laatinut vuonna 1979 kokoamajulkaisun naisen asemasta.
- Tilastokeskus alkaa laatia toista elämisen laatua kuvaavaa vuosikirjaa 1980.
- Kuntien kalleustutkimus; Tilastokeskus tekee kuntien kalleustutkimuksen vuodelta 1980. Tutkimusta suorittaessaan Tilastokeskus käyttää mahdollisimman paljon hyväksi niitä meneillään ja suunnitteilla olevia muita tutkimuksia, joista voi saada kalleustutkimuksessa hyödynnettävää tietoa mm. vuoden 1980 väestö- ja asuntolaskentaa. Hanke käynnistyi tietotarpeista, joita ei ole voitu ennakoida.

14. Yleiset taloudelliset olot

A.

- Yritystilastot; Mm. yritysten tiedonantotaakan vähentämiseksi arvioidaan yritystilaston tietosisältö uudelleen sekä selvitetään veroaineistojen käyttömahdollisuudet vuosien 1981-82 aikana. Veroaineistojen hyväksikäyttöselvityksen yhteydessä suunnitellaan yhteisöjen tulo- ja varallisuusverotilaston yhdistäminen muihin yhteisöjä koskeviin tilastoihin.
- Neljännesvuosittaiset yritystilastot; Kaupan neljännesvuosittaiset varastotilastot siirtyvät käyttövaiheeseen vuonna 1980.
- Kansantalouden tilinpito; Tilastokeskus on aloittanut uudistetun kansantalouden tilinpidon laadinnan 1979. Aikasarjat ulotetaan alkamaan vuodesta 1960. Kehittämistyö kohdistetaan tämän jälkeen alueittaisen kansantalouden tilinpidon ja vuosittaisten panos- tuotosanalyysien laadintaan kehittämisohjelman mukaisesti.

- Kansantalouden tilinpito; TK aloitti uudistetun neljännesvuosittaisen tilinpidon laadinnan 1978. Uudistusraportissa ehdotettiin tilaston edelleen kehittämistä muun muassa tulo- ja rahoitusvirtoja kuvaavilla tiedoilla sekä laadinta- ja ennustemenetelmien parantamisella. Kokonaistaloudellisten tietojen tärkeimpien käyttäjien mielestä hankkeen toteuttaminen parantaisi talouspolitiikan valmistelu- ja ennusteiden laadintaedellytyksiä. Hankkeen toteutus siirtyy kehittämisohjelmakauden ulkopuolelle. Hankkeen nopeuttaminen ilman lisäresursseja merkitsisi kuitenkin kokonaistaloudellisen kuvauksen kannalta luopumista edellä mainituista hankkeista; mm. vuosittaiset panos-tuotos-taulukot ja alueellinen tilinpito.
 - Hinta- ja volyymitilastojärjestelmä; Tilastokeskus ottaa käyttöön nykyistä yhtenäisempiä menettelytapoja käsitteiden ja perusvuosien valinnassa. TK yhtenäistää eri indeksien ym. perusvuodet YK:n suositusten mukaisesti nol- laan ja viiteen päätyviin vuosilukuihin. Toteuttaminen siirtyy useiden indeksien osalta toteutettavaksi indeksien uusimisen yhteydessä; poikkeama-hankkeena 1978 kertomuksessa. Tilastokeskuksen tulisi selvittää toimen- piteet, joilla valtion koko tilastotoimessa siirryttäisiin mainittuun käytäntöön.
- B.
- Koska useat hinta- ja volyymitilastot ovat uudistustyön kohteena, niin tietojen käyttäjille on tuoreimpien tietojen soveltuminen joissakin ta- pauksissa ollut vaikeata. Käyttäjien kannalta tilannetta saattaisi paran- taa TK:n nykyistä tehokkaampi ja yhtenäisempi tiedotustoiminta.
 - Neljännesvuosittaiset yritystilastot; toimialoittainen laajentamishanke siirtyy kehittämisohjelmakauden ulkopuolelle, sillä laajentamishanke on mahdollinen vasta kun on käytettävissä näitä yksiköitä koskeva perusre- kisteri.

- * Varallisuustilinpito; Tilastokeskus julkaisee 1980 Suomen kansantalouden tilinpitojärjestelmään liittyvänä osahankkeena pääomakantasarjat aineellisista uudelleen tuotettavissa olevista varoista toimialoitain vuosilta 1965-1977. Sarjojen laadinnassa on sovellettu TASKU:n kehittämää laadintamenetelmää. Tilastokeskus jatkaa rahoitustaseiden tuottamista institutionaalisista yksiköistä. Varsinaisen varallisuustilinpidon toteutus siirtyy kehittämisohjelmakauden ulkopuolelle eikä siihen esitetä nopeuttavia toimenpiteitä.

C.

- Uudet indeksihankkeet TK:ssa: maatalouden tuotantorakennuksen rakennuskustannusindeksin, nettohintaindeksin sekä julkisen talouden hintaindeksin laadinta aloitetaan vuonna 1980. Kaksi viimeksi mainittua indeksia ovat syntyneet tietotarpeista, joita ei ole voitu ennakoida.

15. Maa-, metsä- ja kalatalous

A.

- Tilastokeskus on aloittanut vuonna 1979 maa- ja metsätalouden taloustilaston julkaisemisen osana maatalouden taloustilaston asteettaista kehittämistä.

B.

- Metsäntutkimuslaitoksen asettaman metsätilastotoimikunnan toimesta on laadittu suunnitelma markkinapuuhakkuu- ja työvoimatilaston uudelleenjärjestelyksi (14.8.79). Kehittämisohjelman mukaisesti ohjelmakaudella tutkitaan mahdollisuudet siirtää markkinapuuhakkuutilastot muun tilastoviranomaisen kuin työvoimaministeriön tehtäväksi. Suunnitelmassa ehdotetaan tilaston laadintamenetelmän kehittämistä sekä tilaston laadinnan aloittamista uudistettuna Metsäntutkimuslaitoksessa. Hankkeen toteuttamisesta aiheutuvat lisäkustannukset Metsäntutkimuslaitoksessa olisivat v. 1980 107 000 mk sekä vuosittaiset lisäkustannukset vuodesta 1981 lähtien 134 000 mk. Tilastokeskus ehdottaa, että valtiovarainministeriön, Metsäntutkimuslaitoksen ja Tilastokeskuksen yhteistyöllä selvitetään mahdollisuudet hankkia tarvittava määräraha jo alkuvuodesta 1980 Metsäntutkimuslaitokselle, mikä ehdotus sisältyy mainittuun suunnitelmaan.

C.

- Tilastokeskus selvittää uutena hankkeena mahdollisuudet metsätilanomistajien tuloja, varallisuutta ja sosiaalista rakennetta kuvaavan tilaston tuottamiseen. Hanke toteutettaisiin yhdistämällä maatilahallituksen metsätilarekisteri verotusrekisteriin ja väestölaskennan aineistoihin, kuten maatilarekisteriin.
- Valtiontalouden tarkastusvirasto on laatinut valtion maataloustilastotutannon tarkoituksenmukaisuuden tarkastuskertomuksen, josta TK on antanut lausuntonsa kiinnittäen huomiota maataloustilastojen kehittämisen tarpeellisuuteen.
- Tilastokeskuksen mielestä maatilahallituksen maatilarekisterin tietojen julkaisemista tulisi tehostaa. Nykyisellään maatilarekisterin tietoja ei julkaista juuri lainkaan. Erillinen maatilarekisterijulkaisu olisi suhteellisen halpa ja tehokas keino edistää maatilarekisterin tietojen hyväksikäyttöä, jolloin tietojen tarvitsijat saisivat paremman kuvan maatalouden rakenteesta ja sen kehityksestä.

16. Teollisuus, kaivannaistoiminta ja energiahuolto

A.

- Kauppa- ja teollisuusministeriö jatkaa aloittamaansa energiatalouden tilastointi- ja seurantajärjestelmän kehittämistä energia-alan eri osapuolten kesken. Tavoitteena on suunnitella energiatalouden tutkimus- ja suunnittelutoimintaa palveleva tilasto- ja informaatiojärjestelmä.

Järjestelmässä sovellettavien luokitusten ja tunnusten tulisi olla yhdisteltävissä valtion tilastotoimen käytäntöön; tehtävä kuuluu TK:lle.

B.

- KTM:n laatimat energiatilastot julkaistaan nykyisin ministeriön julkaisusarjassa. TK:n ja KTM:n tulisi yhteistyössä selvittää, parantaisiko energiatilastojen julkaiseminen SVT-sarjassa valtion tilastotoimen tietojen käyttöönsaattamista käyttäjien kannalta ja mitä toimenpiteitä käytäntöön siirtyminen edellyttäisi.

C.

- TK kehittää teollisuuden energian tuotantoa ja käyttää kuvaavia tilastotietoja teollisuustilaston yhteydessä. Hanke toteutetaan tilaston lomakkeita kehittämällä lisäämättä kysymyksiä.
- TK:n haastattelijaorganisaatio suorittaa KTM:lle kotitalouksien energian käyttöä koskevan asennetutkimuksen vuonna 1980.
- Kiinteistöjen polttoainetutkimuksessa kerätään 1979 tiedot 10 000 kiinteistön käyttämistä polttoaineista. Hanke toteutetaan KTM:n rahoittamana erillisselvityksenä Metsäntutkimuslaitoksessa. Tiedot parantavat mm. puunkäyttötutkimuksen ja metsätaseen luotettavuutta.
- KTM:n aloitteesta selvitetään sen, VTT:n ja TK:n yhteistyössä mahdollisuudet laatia vuosittain rakennusten lämmitysenergiaa kuvaavaa otostilastoa.
- Maatilahallitus kehittää KTM:n aloitteesta maa- ja metsätalouden energiankäyttöä kuvaavia tilastotietoja otantatiedustelujen yhteydessä lisäämällä kysyttyjä tietoja. Ensimmäiset tiedot valmistuvat v. 1980.

17. Rakennustoiminta

A.

- Talonrakennustietojen perustietojen keruu uudistuu v. 1981. Tilastokeskuksen oma suora tietojenkeruu kuntien rakennustarkastajilta lopetetaan v. 1981 lopussa. V. 1981 alusta lähtien perustiedot hankitaan VRK:n rakennus- ja huoneistorekisteristä.

19. Liikenne

A.

- Tilastokeskus on lakkauttanut 1979 Suomen ja ulkomaiden välistä matkustajaliikennettä koskevan tilaston.

- Tieliikenteen tavarankuljetustilaston laadinta aloitetaan tie- ja vesirakennushallituksessa v. 1979; poikkeamahankkeena 1978-kertomuksessa.
- Ulkomaan kaupan yhtenäistetty tietojärjestelmä otetaan käyttöön tullihallituksessa 1980.

B.

- * Merenkulku-tilasto; meriliikennetilastojen kehittämishanke käynnistetty merenkulkuhallituksessa. Hankkeella uudistetaan tilastojen tietojen keruu ja laadinta niiltä osin, josta tietoja ei saada tullihallituksen uudesta tietojärjestelmästä; poikkeamahankkeena 1978 kertomuksessa.

C.

- Henkilöliikennetutkimus; tie- ja vesirakennushallitus suorittaa v. 1980 30 000 kotitaloutta käsittävän liikennepalvelujen saavutettavuutta käsittelevän otostutkimuksen pääosin samanlaisena kuin vuoden -76 tutkimus. TK selvittää hankkeen yhtymäkohdat TK:n kuntien kalleustutkimukseen.

20. Rahoitus-, vakuutus- ja kiinteistötoiminta

A.

- Kiinteistöjen kauppahintarekisteri ja kauppahintatilasto; maanmittaushallituksen tarkoituksena on alkaa ylläpitää kiinteistöjen kauppoja koskevaa hintarekisteriä maanmittauskonttoreiden alueilla lääneittäin. Rekisteristä on tarkoitus laatia myös tilastoja, joissa kuvataan saannon kohteena olevien kiinteistöjen pinta-aloja, omistajien vaihtumista ja edustavien kauppojen hintoja. Tilaston laadinta on tarkoitus tapahtua maanmittaushallituksessa.
- Neljännesvuosittainen luottovirtatilasto; Tilastokeskus on aloittanut tilaston laatimisen vuonna 1979.
- Alueellinen luottokantatilasto; Tilastokeskus aloittaa tilaston julkaisemisen vuosittaisena vuonna 1980.

B.

- * Talletustilastot; selvitystä 7.4.1971 päivätyn muistion "Rahoitustilastojen kehittamisestä" toteutumisesta ei tässä vaiheessa laadita, mutta talletustilaston suunnittelu sektoreittain, toimialoittain ja suuruusluokittain aloitetaan kehittämisohjelmakauden aikana. Muiden rahoituslaitosten kuin pankkien ja vakuutuslaitosten tilinpäätös ja tasetietotilaston tuottaminen siirtyy kehittämisohjelmakauden ulkopuolelle.
- Tilastokeskus selvittää yhteistyössä kiinteistötietorekisterin suunniteluun osallistuvien viranomaisten kanssa rekisterin kokeilua sekä suunnitelma-osajärjestelmän kehittämiseen liittyen KTR:n tilastollisen hyväksikäyttöön liittyvät kysymykset. Selvityksen ehdotuksineen tulee valmistua ennen KTR:a koskevien päätösten tekemistä.

21. Yhteiskunnallisten ja henkilökohtaisten palvelusten tuottaminen

A.

- Kunnallistalouden neljännesvuositilasto; kunnallistaloutta koskevien ennakkotietojen parantamiseksi ja tietojen käyttöönsaattamisen nopeuttamiseksi Tilastokeskus aloittaa tilastojulkaisun tuottamisen kuntien tuloista ja menoista neljännesvuosittain kehittämisohjelmakaudella. Selvitys kunnallistalouden tilastotuotannon päällekkäisestä tiedon keruusta ei aiheuta toimenpiteitä.

B.

- Kehittämisohjelman mukaisesti muun muassa valtionapusektorin suunnittelu- ja laskentajärjestelmiä kehitettäessä tulisi ottaa huomioon tilastolliset kehittämistarpeet. Tilastokeskus esittää että VM ja TK yhteistyössä selvittäisivät nykyisin käytettävän valtionapulomakkeiston ja -menettelyn tilastollisen hyödynnettävyysasteen parantamismahdollisuudet.

- Julkisyhteisöjen talous- ja toimintatilastojärjestelmä; Tilastokeskus aloittaa julkisyhteisöjen talous- ja toimintatilastojärjestelmän suunnittelun luomalla kehikon julkisyhteisöjen tilastoaineistolle ja tuottamalla määrääjain julkisyhteisöjä koskevan kokoomajulkaisun sekä hahmottelemalla juoksevaa raportointijärjestelmää aluksi taloudesta, myöhemmin toiminnasta ja vaikutuksista.
 - * Yksityisten voittoa tavoittelemattomien yhteisöjen taloustilasto; Tilastokeskus suunnittelee ja alkaa asteittain tuottaa taloustilastoa seuraavista yhteisöistä: säätiöt, puolueet, ammattijärjestöt, tiede-, taide-, kulttuuri- ja urheilujärjestöt sekä sosiaalipalveluja tuottavat yhteisöt. Aloitus siirtyy useiden yhteisöjen osalta kehittämisohjelmakauden ulkopuolelle.
- C.
- Valtion tulot ja menot alueittain; Tilastokeskus tuottaa tiedot valtion tulojen ja menojen jakautumisesta alueittain ensimmäisen kerran vuodelta 1978 ja sen jälkeen tilasto laadittaneen joka toinen tai kolmas vuosi. Hanke käynnistyi tietotarpeista, joita ei ole voitu ennakoida.

22. Muut talouselämää koskevat tilastot ja tietoaaineistot

B.

- Liike- ja yhteisörekisteri; paine nykyistä Tilastokeskuksen pitämää liiketunnusrekisteriä laajemman liike- ja yhteisörekisterin sekä varsinkin liike- ja yhteisötunnuksen käyttöön saamiseksi on kasvanut. Koska esitystä liike- ja yhteisörekisteriksi ei ole mahdollista antaa lähiaikoina, on päädytty siihen, että julkiset viranomaiset voisivat saada käyttöönsä verohallituksen liike- ja yhteisörekisterin, jota pitää väestörekisterikeskus. Tätä silmällä pitäen on eduskunnalle annettu esitys verotus- ja liikevaihtoverolain (1979/149) salassapitosäännösten muuttamiseksi siten, että julkiset rekisteri- ja tilastoja laativat viranomaiset saavat ko. tunnistetiedot käyttöönsä Väestörekisterikeskukselta.

TK:n tulee edistää liike- ja yhteisörekisterilakihanketta ja samalla kiinnittää huomiota nykyisen liiketunnusasetuksen tarkoituksenmukaiseen lakkauttamiseen.

23. Ympäristö

A.

- Tilastokeskus laatii parhaillaan yhteistyössä ympäristötilastoja laativien viranomaisten kanssa kehittämisohjelman edellyttämää selvitystä ympäristötilastojen kehittämistarpeista.
- Vesihallitus on saanut valmiiksi vesivaratietojärjestelmän kehittämissuunnitelman, jossa esitetään vesivaroja koskevan tiedontuotannon kehittämistarpeet ja -toimenpiteet. Selvityksessä esitetään mm. vesihallinnon tietoaaineistojen tunnusjärjestelmien yhtenäistämistä ja jätevesirekisterin suunnittelun jatkamista. Vesihallinnon koko havaintoaineiston tallentamiseksi ja käsittelemiseksi esitetään alkuvaiheessa keskitettyä atk-rekisteriä, jota myöhemmin kehitettäisiin osittain hajautetuksi ratkaisuksi. Tilastokeskus pitää esitettyjä toimenpiteitä perusteltuina vesihallinnon tietoaaineistojen käyttästeen kohottamisen kannalta.

kansainvälinen yhteistyö (TK:n osalta)

A.

- Suomi on toteuttanut OECD:n sosiaali-indikaattoreiden kehittämiseen liittyvän elinolosuhteita kartoittavan tutkimuksen vuonna 1979.
- TK:n ja SEV'in tilastoyhteistyön yhteishankkeiden eräänä tuloksena julkaistaan 1980 kummankin osapuolen tilastometodologiaa esittelevä yhteisjulkaisu.
- Yhteistyössä pohjoismaiden kesken on valmistettu koulutusluokitusten vertailu kansainväliseen luokitukseen (ISCED).

C.

- Tilastokeskus selvittää mahdollisuudet osallistua YK:n kansainvälisen vertailuprojektin IV-vaiheeseen, jossa vertaillaan osallistuvien maiden reaalista tuotantoa ja ostovoimaa vuodelta 1980. Kaikkiaan vertailussa on mukana n. 70 YK:n jäsenmaata. Eri maiden välistä tilastollista vertailtavuutta parantavien tuloksien odotetaan valmistuvan vuonna 1984. Hanke ei sisälly TK:n toiminta- ja taloussuunnitelmaan vuosille 1981-1984.

IV TILASTOTOIMEN KUSTANNUKSET

Valtion tilastotoimen kustannukset on selvitetty periaatteessa samaan tapaan kuin edellistä kertomusta laadittaessa. Kustannustiedot pohjautuvat tilastoviranomaisten vuotta 1977 ja 1978 koskeviin sisäisen laskentatoimen ja hallinnollisen kirjanpidon tietoihin sekä tilastojen vastuuhenkilöiden arvioihin. Kustannustietojen keruulomaketta on uudistettu aikaisempaa jossain määrin yksityiskohtaisemmaksi tilastoneuvoston kustannuslaskentajaoston esittämien suuntaviivojen mukaisesti.

Laskelmien tulokset on koottu oheisiin taulukoihin 1 ja 2. Taulukossa 1 esitetään tilastotoimen kustannukset viranomaisittain vuonna 1978. Viranomaisittaisista kustannusten muutosta vuodesta 1977 ei katsottu tarkoituksenmukaiseksi esittää useiden viranomaisten kohdalla tapahtuneiden laskentaperusteiden muutosten vuoksi. Taulukossa 2 esitetään tilastoryhmittäiset kustannukset vuosina 1977 ja 1978. Kustannuslaskentaperusteiden muuttumisesta tai määrärajoin toistuvista hankkeista aiheutuneista muutoksista on huomautukset alaviitoissa.

Tilastotoimen tuotteille kohdennettavien kehittämiskustannusten osuus kokonaiskustannuksista oli vuonna 1978 noin 10 %. Tilastokeskuksen osalta tämä osuus oli noin 13 %. Tilastotoimen kokonaismenot lisääntyivät vuodesta 1977 vuoteen 1978 noin 4 %. Tämä on valtion kokonaismenojen lisäykseen (noin 11 %) verrattuna vähän. Lukua voidaan verrata lähinnä yleiseen tutkimukseen kohdennettujen varojen kasvuun, joka oli noin 3 %. Kuten tutkimustoiminta näyttää tilastotoimikin olevan niitä kohteita, joista taloudellisen tilanteen tiukentuessa ensimmäisenä karsitaan menojen kasvua. Kuitenkin on kysymys tiedon tuottamisesta, jonka merkitys taloudellisesti epävarmoina aikoina tulisi pikemminkin korostua kuin vähetä. Nyt kun tutkimustoiminnan resursseja ollaan voimakkaasti lisäämässä tulisi myös harkita yhteiskuntapolitiikkaa palveleviin tilastoihin kohdennettavien voimavarojen lisäämistä.

Yleisesti ottaen tilastotoimen kustannusten seuranta on vielä puutteellista ja saatujen kustannustietojen laadussa on edelleen toivomisen varaa. Erityisesti tämä johtuu siitä, ettei yhtenäisistä laskentaperusteista lähtevää tuote- ja viranomaiskohtaista rajanvetoa tilastotoimen ja viranomaisten muun tietojenkäsittelyn välillä ole vielä tehty. Tilastokeskus ryhtyy tuottamaan ajassa vertailtavia, entistä yhtenäisempiä kustannustietoja vuodesta 1980. Samalla kustannuslaskenta muutenkin uudistetaan uuden kehittämisohjelmasynteesin mukaiseksi.

Taulukko 1: Valtion tilastotoimen kustannukset tilastoviranomaisittain v. 1978

Viranomainen	1 000 mk	%
Ammattikasvatushallitus	194	0,3
Asuntohallitus	434	0,7
Ilmailuhallitus	50	0,1
Ilmatieteen laitos	495	0,8
Kouluhallitus	14	0,0
Lääkintöhallitus	1 268	1,9
Maanmittaushallitus	317	0,5
Maatalouden tal.tutk.laitos	1 253	1,9
Maatilahallitus	2 714	4,1
Merenkulkuhallitus	450	0,7
Merentutkimuslaitos	148	0,2
Metsähallitus	395	0,6
Metsäntutkimuslaitos	3 375	5,1
Oikeusministeriö	60	0,1
Posti- ja lennätinhallitus	455	0,7
Kautatiehallitus	369	0,6
Kiista- ja kalatalouden tutk.laitos	273	0,4
Sosiaalhallitus	1 287	2,0
Sosiaali- ja terveysministeriö	341	0,5
Säteilyturvallisuukslaitos	160	0,2
Tie- ja vesirakennushallitus	2 958	4,5
Tilastokeskus	40 547	61,8
Tullihallitus	3 067	4,7
Työsuojeluhallitus	679	1,0
Työterveyslaitos	61	0,1
Työvoimaministeriö	2 111	3,2
Vesihallitus	2 173	3,3
Yhteensä	65 648	100,0

Taulukko 2. Valtion tilastotoimen kustannukset tilastoryhmittäin v. 1977
ja 1978

	1977 (1000 mk)	1978 (1000 mk)	%
1. Väestö- ja sosiaalityöjärjestelmä	110	130	0,2
2. Väestö	2 770	2 935	4,5
3. Työvoima ja työolot	4 650	5 730	8,7
4. Terveys	2 430	2 841	4,3
5. Koulutus	2 410	2 966	4,5
6. Tutkimus	150	148	0,2
7. Kulttuuri, vapaa-aika ja ajankäyttö	30	30	0,0
8. Sosiaalipalvelut	680	692	1,1
9. Oikeustilastot	1 530	1 954	3,0
10. Yhteiskunnallinen osallistuminen	160	171	0,3
11. Asuminen	350	650 ¹⁾	1,0
12. Kötitalouksien tulot, kulutus ja varallisuus	8 080	9 307	14,3
13. Muut elinolosuhteita koskevat tieto- aineistot	6 710	1 866 ²⁾	2,8
14. Yleiset taloudelliset olot	2 960	3 804	5,8
15. Maa-, metsä- ja kalatalous, metsästys	8 180	8 524	13,0
16. Teollisuus, kaivannaistoiminta ja energiahuolto	3 260	3 487	5,3
17. Rakennustoiminta	3 020	3 354	5,1
18. Kauppa, ravitsemus- ja majoitustoiminta	4 360	5 332	8,1
19. Liikenne	2 920	3 802 ³⁾	5,8
20. Rahoitus-, vakuutus- ja kiinteistö- toiminta	1 730	2 067	3,1
21. Yhteiskunnallisten ja henkilökohtaisten palvelusten tuottaminen	1 700	1 806	2,8
22. Muut talouselämää koskevat tilastot ja tietoaaineistot	950	1 073	1,6
23. Ympäristö	3 730	2 979 ¹⁾	4,5
Yhteensä	62 870	65 648	100,0

1) Muutos johtuu lähinnä tilastokustannusten rajanvetomuutoksista

2) Muutos johtuu lähinnä asunto- ja elinkeinotutkimuksen päättymisestä

3) Muutos johtuu lähinnä liikennelaskennasta

V KEHITTÄMISOHJELMAN TOTEUTTAMISEN SUUNNITTELU JA SEURANTA.

Tilastokeskus on jatkanut kehittämisohjelman uudistustyötä pitäen lähtökohtinaan TK:sta annettua lakia ja asetusta sekä kts:n kehittämisen ohjaustyöryhmän muistiota (28.2.1977). TK siirtyy uuteen kehittämisohjelman laadintamenettelyyn uudistettuine asiakirjoinaan vuonna 1980. Tässä luvussa esitetään tiivistelmä uudistustyön lopputuloksista.

Tilastokeskus laatii joka kolmas vuosi ehdotuksen valtion tilastotoimen kehittämisohjelmaksi, joka koskee vähintään viittä seuraavaa vuotta. Ohjelmaehdotus sisältää tilastotoimelle asetettavat tilastopoliittiset kehittämissuunnitelmat. Kehittämisohjelmaehdotus laaditaan siten, että sen avulla voidaan kuvata tilastotoimen tavoitteista ja toimintalinjoista ohjelmakaudella. Ohjelma perustuu selvityksiin tilastojen, tilastojärjestelmien, tilastorekistereiden ja vastaavien tilastotoimen hankkeiden tarpeellisuudesta ja kustannuksista sekä niiden toteuttamiseen osoitetuista varoista. Ohjelman perusselvitykset ovat Tilastokeskuksessa. Nämä eivät käsittele itse kehittämissuunnitelmaa sisälly ohjelma-asiakirjaan, jossa kuvataan vain toteuttamisen yleisiä suuntaviivoja. Valtioneuvosto vahvistaa VM:n esittelystä kehittämisohjelman.

Ohjelma toteutetaan kaikkien tilastoja laativien valtion viranomaisten omien suunnitelmien kautta. Vuosittain Tilastokeskus laatii selvityksen VM:lle tilastotoimen kehityksestä pitäen lähtökohtanaan aina viimeksi vahvistettua kehittämisohjelmaa. Tämän vuosittaisen selvityksen tarkoitus on kytkeä yhteen ohjelman tavoitteista johdetut kehittämisen suuntaviivat, niihin mahdollisesti TK:n esittämät lisäys- ja korjausehdotukset, konkreettiset kehittämissuunnitelmat ja niihin mahdollisesti liittyvät TK:n toimenpideehdotukset sekä kertomusluonteisen katsauksen tilastotoimeen.

Tilastotoimen ohjauksessa ja seurannassa selvityksellä on kaksi tehtävää. Ensinnäkin siinä esitetään Tilastokeskuksen toimenpideehdotukset valtiovarainministeriölle ohjelman toteuttamiseksi. Toiseksi selvityksessä kuvataan lisäksi vuosittainen valtion koko tilastotoimen kehitys mm. kehittämissuunnitelmien etenemisestä tiedottamalla.

Vuosittainen selvitys on Tilastokeskuksen ohjaus- ja koordinoitintoiminnan tuloste. Tämän vuoksi suunnitteluasiakirjan tulee olla myös itsenäisesti luettavissa oleva selvitys tilastotoimen kehityksestä, koska itse ohjelma laaditaan vain joka kolmas vuosi. Kehittämisohjelman laadintavuonna keskeisen osan muodostavat ohjelmaehdotuksen yleiset perustelut ja ohjelmaa toteuttavat hankkeet. Välivuosina selvitys laaditaan pääasiassa seuranta- ja valvonta-asiakirjaksi.

Kts-ohjeissa vuosille 1981-84 ollutta kehoitusta ministeriöille, virastoille ja laitoksille tilastoja, rekistereitä ja hallinnollisia tietoaaineistoja koskevien suunnitelmien toimittamisesta TK:een ei ole noudatettu. Ohjetta tulisi sikin täsmentää. Tilastokeskus pyrkii kiinteyttämään entisestään kehittämisohjelmanmenettelyn yhteyksiä valtionhallinnon taloussuunnitteluun, joka oli eräs keskeisin kehittämisohjelmauudistuksen lähtökohdista (VM:n KTS-työryhmän muistio 17.3.1977). Tilastokeskus esittää harkittavaksi toimenpiteitä, joilla tilastotoimen merkittävien kehittämishankkeiden valtion tulo- ja menoarvioesityksiin liitettäisiin Tilastokeskuksen lausunto, jossa tulisi tarkastella hanketta tilastotoimen kehittämisohjelman kannalta.

Tilastotoimen ohjaus- ja valvontatehtävien kannalta selvityksen parhain laadinta-aika on kahden peräkkäisen talous- ja toimintasuunnitelman välinen aika ja lisäksi siten, että selvityksen toimenpide-ehdotukset olisi mahdollista ottaa huomioon valtiovarainministeriön tulo- ja menoarvioehdotuksen valmistelussa. Ajoituksen tarkoituksenmukaisuutta perustellaan sillä, että keväällä laadittava selvitys tarjoaisi osaltaan lähtökohtatietoja tilastoviranomaisille ja tilastotoimelle tärkeiden rekistereiden haltijaviranomaisille alkavaa kts-kierrosta varten. Uudistettu kehittämisohjelmanmenettely parantaisi olennaisesti tilastotoimen asemaa valtionhallinnon suunnitteluprosessissa. Tilastokeskus esittää, että valtiovarainministeriö harkitsisi mainitun selvityksen laadintamääräajan muuttamista vuoden lopusta kevääseen.

Tilastokeskukselta menettely vuorostaan edellyttää tarkempia tietoja tilastotoimen hankkeista ja erityisesti niiden kustannusvaikutuksista. Tarkoitusta varten TK:n suunnitteluosasto on kehittänyt ns. koordinoititiedostojen, jonka avulla kerätään, käsitellään, tallennetaan ja tulostetaan tilastotoimen kehittämis- ja valvontatehtävässä tarvittavat tuote-, hanke-, tarve- ja kustannustiedot.

Siirryttäessä uudistettuun kehittämisohjelmamenettelyyn ensimmäinen edellä kuvattu selvitys pitäisi Tilastokeskuksen käsityksen mukaan laatia vuonna 1980 huhtikuussa. Tällöin vuoden 1980 selvitys valtion tilastotoimen kehittämishjelmaan vuosille 1981-85 muodostaisi itse ohjelman selvitysoosan ja hankekuvaukset sekä ohjelmaehdotuksen esittelyn edellyttämät Tilastokeskuksen perustelut toimenpide-ehdotuksineen valtiovarainministeriölle. Tilastokeskus esittääkin, että valtiovarainministeriön ja Tilastokeskuksen välillä neuvotteluilla selvitetään uudistettuun kehittämisohjelmamenettelyyn siirtymisvuonna 1980 tarvittavat erityistoimenpiteet.

VI YHTEENVETO TOIMENPIDE-EHDOTUKSISTA

Selvityksen laadinnan yhteydessä TK on täsmentänyt omia toimintasuunnitelmiaan. Täsmennyksiä ei ole koottu tähän yhteenvedoon. Yhteenvedossa esitetään vain ne ehdotukset, jotka koskevat muiden viranomaisten kuin Tilastokeskuksen toimintaa.

- TK esittää VM:lle liike- ja yhteisörekisterin perustamista nopeutettavaksi /s. 6 ja 29.
- toimikunnan tai komitean asettamista käsittelemään julkisen hallinnon tietojentuotannon ongelmia esitetään harkittavaksi /s. 9.
- tilastotoimen säännösten kokonaisuudistuksen valmistelu esitetään aloitettavaksi TK:n ja VM:n yhteistyössä /s. 11.
- markkinapuuhakkuu- ja työvoimatilaston laadinnan aloittaminen metsätutkimuslaitoksessa edellyttää määrärahoja erityistoimenpitein /s. 24.
- TK:n ja KTM:n yhdessä tulisi selvittää energiatilastojen julkaiseminen / s. 25.
- TK:n ja VM:n yhteistyössä esitetään selvitettäväksi valtionapumenettelyn tilastollisia kehittämismahdollisuuksia /s. 28.
- ehdotetaan tilastoihin kohdennettavien voimavarojen lisäämistä/s. 31.

- TK esittää harkittavaksi tilastotoimen lausuntojen liittämistä tulo- ja menoarviomenettelyyn /s. 35.
- TK esittää VM:lle vuosittaisten selvityksen määräjän muuttamista kevääseen /s. 35.
- TK:n ja VM:n yhteistyöllä esitetään selvitettäväksi uudistettuun kehittämisohjelmamenettelyyn siirtymisen edellyttämät toimenpiteet v. 1980 /s. 36.

Tilastokeskuksen mielestä valtion tilastotoimen kehittämisen kannalta kiireellisimmät toimenpide-ehdotukset edellämainituista koskevat liike- ja yhteisörekisteriä sekä markkinapuuhakkuutilastoa.

